

Vuorasolbmuidráđđi - Eldreráđdet Møtebok 01/24

Ávjuvárgaiddnu 50, N-9730 Kárášjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

Følgende medlemmer møtte: **Parti**   **Erstattes av:**
Inge Anders Svonni
Kristine Julie Eira
Laila Somby Sandvik
Rávdna Anti   ikke under sak 006/24

Følgende varamedlemmer   **Parti**
møtte:
Inga Pettersen Lindi   AP/BB

Følgende medlemmer hadde   **Parti**   **Erstattes av:**
forfall:
Toamma Bientie   Inga Pettersen Lindi

Tid: 15.01.2024

Sted: Lødingen

Saksliste:

Saksnr	Sakstittel	Saksordfører	Skyggesaksordfører
001/24	Referatsaker		
002/24	Møteplan 2024/ Čoahkkinplána 2024		
003/24	Digitale møter med kommunene/ Digitála čoahkkimat suohkaniiguin		
004/24	Nordisk samarbeid/Davviriikkalaš ovttasbargu		
005/24	Sametingets eldrestrategi - handlingsplan for eldrestrategien/ Sámedikki vuorasolbmuidstrategiija - vuorasolbmuidstrategiija doaimmaplána		
006/24	Sametingets strategi for samiske språksentre- høring/ Ođasmahttit Sámedikki strategiija sámi giellaguovddážiid várás		
007/24	Aldersdiskriminering – diskusjonssak/ Ahkevealaheapmi – ságastallanášši		
008/24	Forespørsel om deltakelse i ekspertgruppe- undersøkelse om Sametingets valgmanntall/ Jearaldat oassálastit Ekspeartajoavkkus mii guorahallá Sámedikki jienastuslogu		

001/24

Referatsaker/

15.01.2024 Vuorrasiidráđđi - Eldrerádet

VR - 001/24:

Samisk i NAV: Leder har deltatt på møtet i Ávjovárri NAV om samisk språk i NAV.

Møte i Sametingets arbeidsordenutvalg: Julie Eira og Laila Somby Sandvik deltok digitalt.

Julie Eira og Laila Somby Sandvik hadde innlegg på møte med Nesseby pensjonistforening i Karasjok.

Aldersvennlig Norge har invitert til digitalt møte 6.februar. Eldrerådets leder har gitt beskjed om at 6.februar er samenes nasjonaldag og passer ikke for eldrerådet å ha møte da.

002/24

Čoahkkinflána 2024/Møteplan 2024

15.01.2024 Vuorrasiidráđđi - Eldrerádet

VR - 002/24:

Mearrádus

Sámedikki vuorasolbmuidráđđi mearrida doallat čoahkkimiid čuovvovaš báikkiin ja áiggiiid 2024;s:

2024 -árvalusat:	SD - VR
------------------	---------

	čoahkkimat
(Lodeg/Lødingen)	v. 03 - (15.- 17.01.24)
Leavdnja/Lakselv	v. 20 - (14.- 16.05.24)
Ålesund	v. 37 - (09.- 11.09.24)
Sámmolvárri/Samuelsberg/ Olmáivággi	v. 45 - (04.- 06.11.24)

Vedtak

Sametingets eldreråd vedtar å holde møter på følgende steder og tidspunkter i 2024:

2024 -árvalusat:	SD - VR
(Lodeg/Lødingen)	čoahkkimat v. 03 - (15.- 17.01.24)
Leavdnja/Lakselv	v. 20 - (14.- 16.05.24)
Ålesund	v. 37 - (09.- 11.09.24)
Sámmolvárri/Samuelsberg/ Olmáivággi	v. 45 - (04.- 06.11.24)

003/24

Digitála čoahkkimat suohkaniiguin/Digitale møter med kommunene

15.01.2024 Vuorrasiidráđi - Eldreráđet

Sametingets eldreråd gjennomførte i februar 2023 digitale møter med eldrerådene i kommuner i forvaltningsområdet. Eldreráđet mener dette er viktige kontaktpunkter og ønsker å gjennomføre dette også i 2024.

VR - 003/24:

Mearrádus

Sámedikki vuorasolbmuidráđdi bovde sámi hálddašanguovllu suohkaniid vuorasolbmuidráđiid guovttediibmosaš teamsčoahkkimiidda juohke juhkosis čuovvovaš áiggiide:

Juogus 1: 01.03.24 dii. 10-12

Juogus 2: 04.03.24 dii. 10-12

Juogus 3: 04.03.24 dii. 13-15

Prográmma:

- Mitalit geat leat čoahkkanan
- Ovdanbuktit Sámedikki vuorasolbmuidstrategiija
- Hástalit oasseváldiid buktit vuorasolbmuidstrategiija doaibmaplánii árvalusaid
- Sággastallan

Juogusjuohkin:

Juogus 1: Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune, Deanu gielda/Tana kommune, Kárásjoga gielda/Karasjok kommune, Porsángxu gielda/Porsanger kommune ja Unjárgga gielda/Nesseby kommune

Juogus 2: Dielddanuori suohkan/Tjeldsund kommune, Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune, Hábmara suohkan/Hamarøy kommune, Loabága suohkan/Lavangen kommune, Evenášši suohkan/ Evenes kommune.

Juogus 3: Aarborten tjielte/Hattfjelldal kommune, Raarvihken tjielte/Røyrvik kommune, Rossen tjielte/Røros kommune, Snåasen tjielte/Snåsa kommune.

Vedtak

Sametingets eldreråd inviterer de kommunale eldrerådene i samisk forvaltningsområde til totimers teamsmøter i hver pulje på følgende tidsrom:

Pulje 1: 01.03.24 kl. 10-12

Pulje 2: 04.03.24 kl. 10-12

Pulje 3: 04.03.24 kl. 13-15

Program:

- Presentasjon av deltakerne
- Legge frem Sametingets eldrestrategi
- Oppfordre deltakerne til å komme med idéer til eldrestrategiens handlingsplan
- Diskusjon

Puljefordelingen:

Pulje 1: Guovdageainnu suohkan/Kautokeino kommune, Deanu gielda/Tana kommune, Kárásjoga gielda/Karasjok kommune, Porsángxu gielda/Porsanger kommune og Unjárgga gielda/Nesseby kommune

Pulje 2: Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune, Dielddanuori suohkan/Tjeldsund kommune, Hábmara suohkan/Hamarøy kommune og Loabága suohkan/Lavangen kommune, Evenášši suohkan/ Evenes kommune.

Pulje 3: Aarborten tjielte/Hattfjelldal kommune, Raarvihken tjielte/Røyrvik kommune, Rossen tjielte/Røros kommune og Snåasen tjielte/Snåsa kommune.

Davviriikkalaš ovttasbargu/Nordisk samarbeid

15.01.2024 Vuorasiidráđđi - Eldrerádet

Čujuhit VR-áššái 19/23; "Vuorasolbmuidráđđi bovdde 2024;s sámi vuorasolbmuidáirasiid ruosa ja suoma bealde oktasaš čoahkkimii".

Norgga beale Sámediggi ásahii vuorasolbmuidráđi juo 2012;s, muhto ruosa ja suoma beale Sámedikkiin eai leat vuorasolbmuid várás sierra politihkalaš ráđit dahje lávdegottit. Ruosa beale Sámedikkis lea lávdegoddi mii gohčoduvvo «Dearvvašvuoda-, boarrásiid- ja valáštanlávdegoddi» gos maiddái vuorasolbmuid áššit meannuduvvojit. Suoma beale Sámedikkis iige leat sierra vuorasolbmuidráđđi. Sis leat čieža ráđi ja okta dain lea "sosiála ja dearvvašvuoda ráđđi" ja árvvusge eanas vuorasolbmuid áššit meannuduvvojit dien ráđis. Sámedikki vuorasolbmuidráđđi lea mángii meannudan áššiid davviriikkalaš vuorasolbmuid ovttasbargu birra. Áššis VR 37/22 dahkkui čuovvovaš mearrádus: "Sámedikki vuorasolbmuidráđđi hástala Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR) gávdat vuogádaga mot vuorasolbmuid formálalaš politihkalaš ovttasbargo vuohkkasepmosiid sáhtášii čovdojuvvot". Go eat leat gullan maide sis, de lea várra ášši healban.

Bovdehus sáhtta sáddejuvvot ruosa ja suoma beale Sámedikkiide vai sii de árvvoštalašedje min bovdehusa ja vejolaččat válljejit sámi vuorasolbmuidáirasiid geat boadášedje minguin deaivvadit.

Livčče buorre jus olles min vuorasolbmuidráđđi livčče čoahkis go mii deaivvadit ja midjiide hálbimus jus oktasaščoahkkinn dollošii oktanaga ovttá min iežamet vuorasolbmuidráđi čoahkkimiin.

Vuosttaš oktasaš čoahkkimis livčče lunddolaš dieđuid lonohallat ja ovttas árvvoštallat vejolaš boahhteáiggi ovttasbarggu.

Go mii leat áššis VR-2/24;s mearridan vuorasolbmuidráđi čoahkkibeivviid ja makkár báikkiin mii doallat čoahkkimiid, de sáhttit mearridit goassáži ja gosa mii bovdet oktasaščoahkkimii.

Det vises til sak VR 19/23; "Eldrerádet inviterer representanter for samiske eldre fra svensk og finsk side til et fellesmøte i 2024".

Mens eldrerádet i Sametinget på norsk side har fungert siden opprettelsen i 2012, har ikke Sametingene på svensk og finsk side egne politiske råd eller komitéer for eldre.

Sametinget på svensk side har en nemnd som kalles for «Hälso- äldre- och idrottsnämnden» der også eldresaker behandles.

Sametinget på finsk side har heller ikke et eget eldreråd. De har sju råd/komitéer og et av dem er "Rådet for sosial og helse" og kanskje behandles eldresaker flest i dette rådet.

Sametingets eldreråd har flere ganger behandlet saker om eldresamarbeid mellom de nordiske landene. I sak VR 37/22 gjorde eldrerádet følgende vedtak: "Sametingets eldreråd oppfordrer Samisk parlamentarisk råd (SPR) om å finne et system som best legger til rette for et formelt politisk eldresamarbeid i regi av Sametingene".

Siden vi ikke har hørt noe fra dem, er saken sikkert lagt i bero.

Invitasjonen kan sendes til Sametingene på svensk og finsk side slik at de kan vurdere vår invitasjon og eventuelt velge representanter for samiske eldre som kan komme for å treffes med oss.

Det ville være fint om hele vårt eldreråd var samla når vi treffes og for oss økonomisk besparende å holde fellesmøte med dem i forbindelse med et av våre eldrerådsmøter.

På første fellesmøte ville det være naturlig med gjensidig informasjon og i fellesskap vurdere mulig fremtidig samarbeid.

Etter at vi har vedtatt eldrerádetets møtedatoer og stedsvalg i VR-sak 2/24, kan vi vedta når vi ønsker å beramme et fellesmøte.

VR - 004/24:

Mearrádus

Sámedikki vuorasolbmuidráđđi sádde bovdehusa ruođa ja suoma beale sámedikkiide mas bovdde 2 vuorasolbmuid áirasiid čoahkkimii Sámedikki vuorasolbmuidráđiin Leavnnjas miessemánu 14.-15.b 2024 ságastallat áššiid birra maiguin sáhttit ovttasbarggat.

Vedtak

Sametingets eldreråd sender invitasjon til sametingene i Sverige og Finland med invitasjon til 2 representanter for samiske eldre til å møte Sametingets eldreråd i Lakselv 14.-15.mai 2024 for å diskutere fremtidig samarbeid.

005/24

Sámedikki vuorasolbmuidstrategiij- vuorasolbmuidstrategiija doaibmaplána/Sametingets eldrestrategi - Handlingsplan for eldrestrategien

15.01.2024 Vuorrasiidráđđi - Eldrerádet

Sametingets plenum vedtok Sametingets eldrestrategi i 6. desember 2023. Vedtaket har til sammen 16 mål, og 30 strategier.

Et av strategiene er et tiltak som sier: Sametinget utarbeider tiltaks – og handlingsplan for Sametingets eldrestrategi. Dette arbeidet bør skje i samarbeid med Sametingets eldreråd. Eldrerádet starter sin gjennomgang og drøfting av saken på dette møtet.

VR - 005/24:

Mearrádus Vedtak

Sametingets eldreråd fordeler strategiene. Alle medlemmer forslår og beskriver tiltak til strategiene i handlingsplanen og sender til leder og administrasjon. Frist for å sende forslag er 18.4.2024. Saken settes opp som hovedsak på neste møte. Eldrerádet fordelte strategiene slik:

Sámedikki vuorasolbmuidráđđi juogada strategiijaid. Juohkehaš buktá evttohusaid doaimmaide strategiijaide ja sádde jodiheaddjái ja hálddahussii. Áigemearri 18.04.2024. Ášši meannuduvvo fas boahkte čoahkkimis. Vuorasolbmuidráđđi juogada strategiijaid ná:

	Strategier	Hvem
	Innsatsområde 1	
1	Sametinget vil motivere eldre til å delta i politiske organer	LSS
2	Sametinget vil gjennom eldrerádet ha en systematisk dialog med samiske eldre, blant annet gjennom eldrerádene i forvaltningsområdet	LSS
3	Sametinget vil arbeide for samiske representanter i eldrerádene i byer og kommuner med samisk befolkning	LSS
4	Å ha arenaer der generasjoner kan møtes	KJE

5	Sametinget vil gjennom egne tilskuddsordninger støtte tiltak og prosjekter der generasjonsfelleskap og kunnskapsoverføring er sentralt	LSS
6	Sametinget utarbeider tiltaks - og handlingsplan for Sametingets eldrestrategi	Adm
7	Jobber for tiltak som bidrar til livslang læring	LSS
8	Arbeide for at samiske eldre sikres en god pensjon, og at den kan kombineres med å være i arbeid	TB
9	Arbeide for å beholde den ekstra ferieuken for arbeidstakere over 60 år	TB
10	Jobbe mot aldersdiskriminering i arbeidslivet.	LSS
	Innsatsområde 2	
11	Støtte opp om ulike tiltak og aktiviteter som styrker fellesskapet og samhörigheten blant eldre samer	RA
12	Stimulere eldre samer til å delta i organisert frivillig arbeid	RA
13	Stimulere til organisering av frivillige til en samisk besøkstjeneste for eldre	RA
14	Oppfordre samisk media til å lage mer stoff for eldre	RA
15	Informasjons- og holdningsarbeid om vold og seksuelle overgrep rettet mot samiske samfunn, på samisk.	KJE
16	Stimulere samiske eldre til å heve sin digitale kompetanse	TB
17	Forbedre pensjonsvilkårene for samer i primærnæringene og selvstendig næringsdrivende	TB
18	Jobbe for god internettilgang i distriktene slik at alle får tilgang til frihetsteknologi og nye, trygge løsninger.	TB
19	Jobber for at det blir satt inn tiltak for de som opplever et digitalt utenforskap, slik som digital trening for seniorer eller tilrettelagt teknologi	KJE
20	Jobber for tiltak som sørger for at flere kan bo trygt hjemme ved å investere i tilrettelagt velferdsteknologi, slik som trygghetsalarm og GPS-sporing	IPL
21	Tilby tilpasset digital opplæring for eldre	KJE
	Innsatsområde 3	
22	Arbeide for ny konkret handlings- og tiltaksplan om helse og omsorgstjenester til den samiske befolkningen. En slik handlings- og	IAS

	tiltaksplan må utvikles i nært samarbeid med samiske helsefagmiljøer og Sametinget.	
23	Arbeide for mer informasjon og kunnskapsformidling om demens, både for å bryte ned tabuer og for å sikre gode tjenester til samiske pasienter med demens.	IAS
24	Arbeide for at kunnskap om samisk språk og kultur i større grad må være tilgjengelig i kommunale helse- og omsorgstjenester, gjennom integrering i kommunale helse- og omsorgsplaner, og i tjenesteutførelse.	IAS
25	sikre samiske eldres rett til å snakke samisk i kontakt med helsevesenet og andre offentlige organer, enten med samisk språkkompetanse eller gjennom å benytte et godt utbygd tolketilbud	IPL
26	Arbeide for at det gjøres mer forskning på samisk alderdom og kommunale helse- og omsorgstjenester til eldre	KJE
27	Arbeide for å videreutvikle samisk geriatrisk team ved Sámi klinihkka	IAS
28	Arbeide for å utvikle offentlige tjenester for samiske eldre på tvers av statsgrenser der det vil være formålstjenlig.	IAS
29	Arbeide for å etablere og styrke interkommunale samarbeid om tjenester for samiske eldre, gjennom dialog med KS og andre relevante aktører.	IAS
30	Sikre kompetanse på mat og ernæring ved sykehjem, tilrettelegge for å fremme næringsrik og tradisjonell samisk mat i og utenfor institusjonene og stimulere til ordninger med måltidsvenner.	IPL

Laila Somby Sandvik (LSS)

Inge Anders Svonni (IAS)

Rávna Anti (RA)

Toamma Bientie (TB)

Inga Pettersen Lindi (IPL)

Kristine Julie Eira (KJE)

006/24

Ođasmahttit Sámedikki strategiija sámi giellaguovddážiid várás/Revidering av Sametingets strategier for samiske språksentre

15.01.2024 Vuorrasiidráđdi - Eldrerádet

Møtesekretær: Inga Margrethe Eira Bjørn

Side 10 av 15

Sámediggeráđđi bargá dal ođasmahttit sámi giellaguovddážiid strategijja. Sámedikki dievasčoahkkin lea 2015 (ášši 25/15) mearridan dálá giellaguovddáš strategijja. Dan rájes leat dilálašvuoddat rievdan go giellaguovddážiid lohku lea lassán ja dál leat 19 sámi giellaguovddáža miehtá Norgga. Servvodagas leat ihtán ođđa hástalusat ja teknihkalaš ovdáneapmi lea buktán ođđa vejolašvuodaid. Giellaguovddážiid strategijja ođasmahttima vuodđun lea Sámedikki giellastrategijja – Giellalokten, man Sámedikki dievasčoahkkin mearridii juovlamánus 2018, ja sámediggeráđi Beaveálgu-julggaštus (2021-2025): “Ovttasbargoguoimmit dáhttot sámi giellaguovddážiidda ovdánanvejolašvuodaid, ja nannet daid guovddáš aktevran rávisolbmuid- ja joatkkaoahpahasas.” Giellaguovddáš strategijja ođasmahttinbarggus mis lea mihtun guorahallat mot giellaguovddážit sáhttet olahit Beaveálgu-julggaštusa mihtu vel buorebut go otna. Sámediggi juolluda buot giellaguovddážiidda vuodđodoarjaga mii 2024:s lea 1 202 000 kr. Lassin ožžot giellaguovddážit aktivitetadoarjja nu ahte sii sáhttet čađahit giellagurssaid, giellaarenaid ja lágidit doaimmaid giellavahkus. Muhtin giellaguovddážit dasa lassin barget báikenammabargguid, ja muhtimat dorjot mánáidgárddiid geavahit sámegeiela. Mii diehtit ahte soames giellaguovddážit maid háliidit bargat sámi árbevirolaš máhtu ja báikkálaš sámi kultuvrra nannemiin. Giellaguovddáš strategijja ođasmahttinbarggus geahčadit mii maid makkár beliid dálá giellaguovddáš-strategijjas leat ain áigequovdilát ja maid sáhttit doalahit ja maid beliid galgá ođasmahttit. Jearaldagat Sámedikki vuorasolbmuidráđđái giellaguovddáš strategijja ođasmahttima birra

Sámediggi atná dehálažžan gulahallat vuorasolbmuidráđiin go leat ođasmahttime giellaguovddáš strategijja. Dán oktavuodas leat mis dát jearaldagat vuorasolbmuidráđđái:

- Mot sáhttit Sámedikki bealis ođđa strategijja bokte addit sámi giellaguovddážiidda ovdánanvejolašvuodaid?
- Mot sáhttit nannet sámi giellaguovddážiid guovddáš aktevran rávisolbmuid- ja joatkkaoahpahasas?
- Leat go vuorasolbmuidráđis eará kommentárat ja evttohusat strategijja ođasmahttinbargui?

Sametingsrådet arbeider nå med å revidere strategien for samiske språksentre. Sametingets plenum har i 2015 (sak 25/15) vedtatt Sametingets strategier for samiske språksentre. Siden da har forholdene endret seg med økning av antall språksentre og nå er det 19 samiske språksentre i Norge. Det finnes også nye utfordringer i samfunnet og nye muligheter som den tekniske utviklingen skaper.

Grunnlaget for en oppdatering av språksentrenes strategi er Sametingets språkstrategi - Gieleslutnjeme - Giellalápmim - Giellalokten, vedtatt av Sametingets plenum i desember 2018, og Sametingsrådets tiltredelseserklæring Beaveálgu (2021-2025): «Samarbeidspartnerne vil gi de samiske språksentrene utviklingsmuligheter, og gjøre dem til sentrale aktører for voksenopplæring og videreutdanning.»

I arbeidet med å revidere språksenterstrategien har vi som mål å undersøke hvordan språksentrene kan oppnå målet med Beaveálgu - erklæringen enda bedre enn i dag.

Sametinget tildeler hvert språksentrene et basistilskudd, som i 2024 er på 1202 000 kr. I tillegg får språksentrene aktivitetstilskudd slik at de kan gjennomføre språkkurs, språkarenaer og arrangere aktiviteter under språkuka. Noen språksentre driver i tillegg med stedsnavnarbeid, og noen støtter barnehager med samisk språkbruk. Vi vet at noen språksentre også ønsker å jobbe med å styrke samisk tradisjonskunnskap og lokal samisk kultur.

I arbeidet med å revidere språksenterstrategien ser vi også på hvilke sider av dagens språksenterstrategi som fortsatt er aktuelle og som kan bevares og hvilke deler som skal oppdateres.

Spørsmål til Sametingets eldreråd i forbindelse med revidering av språksenterstrategien.

Sametinget ser det som viktig å ha dialog med eldrerådet i forbindelse med revidering av språksenterstrategi. Vi har i denne sammenheng følgende spørsmål til eldrerådet:

- Hvordan kan vi fra Sametingets side gjennom en ny strategi gi de samiske språksentrene utviklingsmuligheter?
- Hvordan kan vi styrke de samiske språksentrene som sentrale aktører i voksen- og videregående opplæring?
- Har eldrerådet andre kommentarer og forslag til arbeidet med å fornye strategien?

VR - 006/24:

Mearráduš

Sámedikki vuorasolbmuid ráđi cealkámuš

Lea illudahttii ahte sámi giellaguovddážiid lohku lea dađistaga loktanan ja leat dál olles 19 giellaguovddáža miehtá Norgga. Go sámegeiela dili lea nu iešguđet lágan ieš guđetge osiin Norggas, de šaddet maid sámi giellaguovddážiid doaimmat ja sisdoallu ieš guđet láganat. Dainna lágiin giellaguovddážiid mearkkašupmi rievdá guovllus guvlui ja báikkis báikái.

Oinniimet hui buori ovdamearkka mot sáhtta bargat sámegeielain go odne leimmet Várdobáikkis. Sii dolle doppe “Sámi giellabottu” mas fáddá lei “Boarásnuvvat/Vuorastuvvat” ja manne čađa ollu doahpagiid iežaset suopmanis mat gusket boarásnuvvamii. Báikkis gos sámegeiella ain lea oalle nanus vuorrasit olbmuid gaskkas ja geain lea rikkis sámegeiella, de lea buorre bargat giellamovttiidahttimiin ja giellaloktemiin nuorat olbmuid gaskka. Li leat doarvái bargat sámegeiela loktemiin dušše dan ovtta giellavahku (vahkku 43), muhto buot vahkuid jagis.

Várdobáikkis muitaledje maid ahte sis lea sihke rávisolbmuid lávlunjoavku ja mánáid lávlunjoavku. Ahte diet guokte lávlunjoavkku dávjá ovttas lávlot orui min mielas hui buorre jurdda maid eará giellaguovddážit maid sáhtášedje dahkat. Vuorrasit olbmuid sáhttet nuorat lávlumis oahppat boares sámi lávlunmálliid ja nuohtaid ja juoigamis fas dajahusaid.

Lea buorre go giellaguovddážit beroštit mánáin ja nuorain, muhto vuorasolbmuidráđdi háliida dán cealkámušas earenomážit deattuhit doaimmaid main vuorasolbmot leat oassin.

Vuorasolbmuid ráđdi oaidná dárbblašlažžan ahte go sámi giellaguovddážit válljejit báikkálaš stivrenlávdegottiid dahje plánelávdegottiid, de lea dehelaš ahte dohko válljejuvvojit buot agát olbmot, maidái vuorrasit olbmot geat sáhttet čuollat vuorasolbmuid beroštumiid ektui giellaguovddážiid doaimmain ja vuoruhemiin.

Go almmuhuvvo ahte Norgga álbmogis leat badjel 600 000 olbmo geain lea unnán dahje ii obbage leat digitála gelbbolašvuoha, de árvidit ahte sin gaskkas soitet leat ollu sámegeielagat ja ollu vuorasolbmot. Digitála čálgoveahkkeneavvut gávdnujit buot eará gielaide, muhto hui hárve sámegeielaide. Almmolaš ásašusaid ruovttusiiddut Norggas eai balljo gávdno sámegeilli. Rávisolbmuid oahpu olis berrešedje sámi giellaguovddážit vuoruhit digitála gelbbolašvuoda loktema earenoamážit vuorasolbmuid. Giellaguovddážit sáhtášedje vuorasolbmuid oahpahit atnit jiebmetelefuovnnaid ja lpadaid omd. dainna vuogiin ahte bovdejit vuorasolbmuid ja nuoraid ohtii gos nuorat veahkehit vuorasolbmuid atnit dieid reaidduid.

Sámi giellaguovddážit berrejit atnit vuorasolbmuid veahkkevárrin (resursan) ollu oktavuodain gelbbolašvuoda loktemis, muhto maid dan ektui ahte árvvus atnit vuorasolbmuid geain dávjá lea rikkis giella ollu servodatsurggiin. Ollu vuorasolbmuid lea stuora árbevirolaš čehppodat sámi eallinvuogiin.

Vuorrasit olbmuid lea stuora čehppodat njálmmálaš ovdanbuktimis nugo máinnasteapmi, balddonasmuitalusaid ovdanbuktimis ja dološ fearániid ja dáhpusaid muitaleamis. Oallugat dovdet iežaset báikki nu bures ahte dovdet eanas báikenamahusaid, jávriid ja váriid namaid ja dihtet ja máhttet čilget man olis namat leat vuolgán. Vuorasolbmuid lea maid eallilanolbmuid gelbbolašvuoha mo birget mángga lágan dilálašvuodain.

Giellaguovddážit sáhttet ávkki oažžut vuorasolbmuid gelbbolašvuodas jus sin atnet “oahpaheaddjin” ollu fáttáin sihke giella- ja mitalanbarggus, duojis, báikkálaš historjjás, lávlumis ja juoigamis jnv.

Ollu vuorasolbmot dovdet aktovuoda dán áigásaš servodagas gos buohkat galget sierra dálostallat ja eai balljo gávdno ásođagat mas moadde dahje mángga buolvva orrot. Vaikko vuorasolbmuid rádi mielas lea suohkaniid ovddasvástáđus fuola atnit vuorasolbmuid geat aktonasat orrut, de livčče heivvolaš ahte giellaguovddážit ráhkadit deaivvadandilálašvuodaid gos vuorasolbmot besset deaivvadit earáiguin.

Giellaguovddážit sáhtášedje omd. bovdet vuorasolbmuid boahit gullat go muhtin lohka gelddolaš girjii omd girjerádjosis fásta áiggi vahkus dahje mánus ja seammas hárvánit vuorasolbmot atnit ávkki girjerádjosin gos dábálaččat leat ollu eará fálddagat go girjjit.

Livčče maid dárbu organiseret olbmuid geat finadit guossis vuorasolbmuid fuolahusruovttuin, buohcciruovttuin, giddagasain ja vel aktonas orru vuorasolbmuid luhtte nai.

Vuorasolbmuidrádi dieđu mielde lea ohtii gávdnon vuogas sátnegirjjáš mas leat davvisámegeilli heivvolaš doahpagat ja dadjanneavvagat maid omd buohccidikšut ja eará dearvašvuoda bargit sáhttet atnit veahkkin go galget ságastallet sámegeielaiguin go ieža eai máhte sámegeiela. Diet livčče buorre veahkkeneavvu maid muhtin giellaguovddážit sáhtášedje ráhkadit mángga sámegeilli.

Okta eará maid ohcalit, lea diehtjuohkingihpa giellaválljema birra nuorra váhnemiidda gos omd. nubbi lea dárogielat ja nubbi sámegielat juo ovdal go mánná riegeáda ja čilget man ávkkálaš lea mánnán juo oahppat moadde giela. Oallugiidda lea cieggan dat doaivu ahte lea várálaš moadde giela oahpahit mánáide ja dan dihte leat oallugat hilgon sámegiela ja baicca dárustan mánáin unnivuođas. Diekkár diehtjuohkingihppaga sáhtášedje giellaguovddážit vejolaččat ráhkadit ja juohkit dearvvašvuođastašuvnnaide.

Vedtak

Sametingets eldreráds uttalelse

Det er gledelig at antall samiske språksentre etter hvert har økt og det finnes nå hele 19 språksentre i hele Norge. Da situasjonen for samisk språk er så forskjellig i de ulike delene av Norge, blir også de samiske språksentrenes aktiviteter og innhold forskjellig. På den måten varierer språksentrenes betydning fra område til område og fra sted til sted.

Vi så et veldig godt eksempel på hvordan man kan jobbe med samisk språk når vi var på Várdobaiki i dag. Der holdt de "Samisk språkstund" med tema "Aldring" og gjennomgikk mange begreper på egen dialekt knyttet til aldring. På et sted hvor samisk språk fortsatt står relativt sterkt blant eldre og hvor de eldre har et rikt samisk språk, er det godt å jobbe med språkstimulering og språkkjøft overfor yngre folk. Det er ikke tilstrekkelig å jobbe for et løft for samisk språk bare i den ene språk uka (uka 43), men alle ukene i året.

Várdobaiki informerte at de både har en sanggruppe for voksne og en sanggruppe for barn. At de to sanggruppene ofte synger sammen, syntes vi var en god ide som de andre språksentrene også kunne ha. Av eldre folk kan ungdom lære gamle samiske sangformer og melodier og lære joiketekstene i joik.

Det er positivt at språksentrene engasjerer barn og unge, men eldrerådet vil i denne uttalelsen spesielt fokusere på tiltak hvor eldre deltar. Eldrerådet ser det som nødvendig at når samiske språksentre velger lokale styrings- og planleggingsutvalg, så er det viktig å velge inn folk i alle aldre, også eldre, som kan forsvare de eldres interesser når det gjelder språksentrenes aktiviteter og prioriteringer.

Når det rapporteres at det finnes over 600 000 mennesker i den norske befolkningen som har liten eller ingen digital kompetanse, så antar vi at det kan være mange samisktalende og mange eldre blant dem. Digitale velferdsverktøy finnes på alle de andre språkene, men svært få på de samiske språkene. Hjemmesidene til offentlige institusjoner i Norge finnes nesten ikke på samisk. Innen voksenopplæringen bør de samiske språksentrene prioritere arbeidet med å heve den digitale kompetansen særlig hos de eldre. Språksentrene kan gi eldre opplæring i bruk av smarttelefoner og nettbrett f.eks. ved å invitere eldre og ungdom til å møtes, hvor ungdommen hjelper eldre med å bruke disse hjelpemidlene.

Samiske språksentre bør bruke eldre som en ressurs i mange ulike sammenhenger ved kompetanseheving, men også i å vise respekt for eldre som ofte har et rikt språk innenfor mange samfunnssektorer. Mange eldre har mye tradisjonell kunnskap om samiske levemåter.

Eldre mennesker innehar masse kompetanse i muntlig i fortellinger, spøkelsesfortellinger og fortellinger om gamle hendelser og ting som har skjedd. Mange kjenner sitt eget sted så godt at de kjenner de fleste stedsnavn, navn på vann og fjell og vet og kan forklare hvordan navnene har oppstått. Eldre mennesker har også livslang kompetanse i å mestre ulike situasjoner.

Språksentrene kan dra nytte av de eldres kompetanse hvis de brukes som "lærere" i ulike temaer, slik som språk- og fortellerarbeid, duodji (samisk håndverk), lokalhistorie, sang og joik osv.

Mange eldre føler seg ensomme i dagens samfunn der alle skal bo hver for seg og det finnes knapt noen boliger der noen eller flere generasjoner bor sammen. Selv om eldrerådet mener at kommunene har ansvar for å ivareta eldre som bor alene, så vil det være hensiktsmessig at språksentrene legger til rette for møteplasser der eldre kan møte andre.

Språksentrene kan f.eks. invitere eldre til å komme og høre når noen leser en spennende bok f.eks. på biblioteket til fastsatt tid i uka eller i måneden samtidig som de eldre blir vant til å benytte seg av et bibliotek som vanligvis har mange andre tilbud enn bøker.

Det vil også være behov for å organisere besøk hos eldre i omsorgsboliger, sykehjem, fengsler og eldre som bor alene.

Etter det eldrerådet kjenner til, så fantes det en gang en passende ordbok med nordsamiske begreper og

uttrykk som for eksempel sykepleiere og andre helsepersonell kan bruke når de skal snakke med personer som snakker samisk, men som ikke selv behersker samisk. Dette vil være et godt hjelpemiddel som noen språksentre kan utvikle for flere samiske språk.

En annen ting som også etterspørres, er en informasjonsbrosjyre om språkvalg for unge foreldre, hvor f.eks. den ene er norsktalende og den andre samisktalende, allerede før barnet er født, og forklare hvor nyttig det er å lære seg flere språk allerede som barn. Mange har fått en slik oppfatning om at det er farlig å lære flere språk til barna sine og derfor har mange valgt bort det samiske språket og heller snakket norsk med barna fra de var små. En slik brosjyre kan eventuelt lages av språksentrene og distribueres til helsestasjonene.

007/24

Ahkevealaheapmi – ságastallanášši/Aldersdiskriminering – diskusjonssak

15.01.2024 Vuorrasiidráđđi - Eldrerådet

VR - 007/24:

Mearrádus

Ášši ovddiduvvo oassin Sámedikki vuorasolbmuidstrategiija doaibmaplánai.

Vedtak

Saken legges inn som del av handlingsplan for Sametingets eldrestrategi.

008/24

Jearaldat oassálastit Ekspeartajoavkkus mii guorahallá Sámedikki jienastuslogu/Forespørsel om deltakelse i Ekspertgruppe - undersøkelse om Sametingets valgmanntall

15.01.2024 Vuorrasiidráđđi - Eldrerådet

Telemarksforskning har sendt en forespørsel til Sametingets eldreråd ved leder med forespørsel om deltakelse i ekspertgruppe som skal undersøke Sametingets valgmanntall. De vil invitere inn en ekspertgruppe av samiske partnere i forskningsprosjektet som har kunnskap om samisk kultur og politikk og/eller om Sametingets valgmanntall.

VR - 008/24:

Mearrádus

Sámedikki vuorasolbmuidráđđi vállje Laila Somby Sandvik oassálastit Telemarksforskning ekspearrtajovkui mii galgá guorahallat Sámedikki jienastuslogu.

Vedtak

Sametingets eldreråd velger Laila Somby Sandvik til Telemarksforskning sin ekspertgruppe som skal undersøke Sametingets valgmanntall.